

ეკონომიკური და სოციალური უთანასწორობის ზოგიერთი ასპექტი საქართველოში

ხათუნა თოდუა, ანსუ-ს ასოცირებული
პროფესორი

რეზიუმე

ადამიანთა შორის უთანასწორობა ნებისმიერ საზოგადოებაში არსებობს; სოციალური უთანასწორობის პრობლემა ერთ-ერთი ყველაზე მწვავე და საჭირობო საკითხი საქართველოშიც. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მონაცემების თანახმად, საქართველო რეგიონში ეკონომიკური უთანასწორობის რეიტინგში პირველ ადგილზეა, ხოლო „ჯინის“ ინდექსის მიხედვით, საქართველოში შემოსავლების უთანაბრობის კოეფიციენტი 0,40-დან 0,43-მდე მერყეობს.

საქართველოს საზოგადოების დღევანდელი სოციალური სტრუქტურის თავისებურებაა ძლიერი სოციალური პოლარიზაცია - მოსახლეობის დაყოფა ღარიბებად და მდიდრებად და, ამასთანავე, საშუალო კლასის ფაქტობრივი არარსებობა, რაც საგრძნობლად აფერხებს ეკონომიკურ სტაბილურობასა და ქვეყნის განვითარებას; შესაბამისად, სოციალური და ეკონომიკური უთანასწორობის შემცირებაზე ზრუნვა უაღრესად მნიშვნელოვანია; შექმნილი ვითარების გამოსწორებისათვის საჭიროა ეკონომიკური და საბიუჯეტო პრიორიტეტების სწორად დასახვა, სოფლის მეურნეობისა და განათლების დაფინანსების გაზრდა, მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობა.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური უთანასწორობა, ეკონომიკური უთანასწორობა, ჯინის კოეფიციენტი.

Некоторые Аспекты Экономического и
Социального Неравенства в Грузии

Хатуна Тодуа

Резюме

Неравенство между людьми имеет место в любом обществе. Проблема социального неравенства одна из самых злободневных и острых в том числе и в Грузии. Согласно данным Международной Организации Труда Грузия занимает первое место в регионе по рейтингу экономического неравенства, а индекс Джини колеблется в Грузии от 0,40 до 0,43.

Особенностью сегодняшней социальной структуры общества Грузии является острая социальная поляризация, деление населения на бедных и богатых, и в то же время, фактическое отсутствие среднего класса, что существенно препятствует экономической стабильности и развитию страны; следовательно, борьба с социальным и экономическим неравенством является делом крайней важности. Для выхода из сложившейся обстановки нужно правильно определить экономические и бюджетные приоритеты, увеличить

финансирование сельского хозяйства и образования, способствовать развитию малого бизнеса.

* * * * *

სოციალური უთანასწორობის წარმოშობის და მასთან ბრძოლის საკითხი მუდამ იყო არა მხოლოდ მეცნიერებისა და პოლიტიკოსების, არამედ საზოგადოების ფართო ფენების ცხოველი ინტერესის საგანი.

სოციალურ ფენათა არსებობას დიდი ხნის ისტორია აქვს, ჯერ კიდევ ძველ ეგვიპტეში საზოგადოების უმაღლეს ფენას დიდებულები და მათი წრიდან გამოსული ქურუმები მიეკუთვნებოდნენ, მაღალი ფენის წარმომადგენლებად ითვლებოდნენ მეომრები და სახელმწიფო მოხელეები, შემდეგ მოდიოდა ვაჭართა ფენა, ხელოსნები და ბოლოს, თავისუფალი მოწიფეები.

საქართველოში ითვლებოდა, რომ მეფე და მისი მოხელეები, ფეოდალები და თავადაზნაურები, „ღვთისგან ნაბოძები“ უფლებით სარგებლობდნენ. ილია ჭავჭავაძეც შეეხო ამ თემას, ის თავის ნაწარმოებში - „კაცია ადამიანი!“ - აღნიშნავს, რომ ადამიანსა და ევას დროსაც არსებობდა საზოგადოების დიფერენცია.

ადამიანთა შორის უთანასწორობა დღესაც ნებისმიერ საზოგადოებაში არსებობს, ყოველ საზოგადოებაში არსებობენ ღარიბები და მდიდრები, განათლებულები და გაუანათლებლები, მოხერხებულები და უუნარონი, ძალაუფლების მქონენი და მისი არმქონენი. ყოველივე ეს სავსებით კანონზომიერია, თუ გავითვალისწინებთ, რომ ადამიანები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან თავიანთი შეხედულებებით, ინტერესებით, ცხოვრებისეული ორიენტაციით და სხვა მახასიათებლებით.

უნდა აღინიშნოს, რომ უთანასწორობის მრავალი სახე არსებობს, მაგრამ ადამიანთა საზოგადოებაში ძირითადია სოციალური უთანასწორობა, რომელიც ძირეულადაა დაკავშირებული სოციალურ განსხვავებებთან, სოციალურ დიფერენციაციასთან. სოციალურ განსხვავებად მიიჩნევა ის განსხვავება, რომელსაც წარმოშობს სოციალური ფაქტორები, ცხოვრების სტილი (ქალაქის და სოფლის მოსახლეობა), შრომის დანაწილება (გონებრივი და ფიზიკური შრომით დაკავებულები), სოციალური როლი (მამა, ექიმი, პოლიტიკური მოღვაწე) და სხვ., რასაც მოსდევს საკუთრების ფლობის ხარისხის, ან კიდევ მიღებული შემოსავლის, ძალაუფლების, ასევე სოციალური სტატუსის მიღწევის, პრესტიჟის, განათლების განსხვავებულობა. სოციალურ ფენებად დაყოფა შეიძლება მოხდეს შემოსავლების დონის, სოციალური მდგომარეობის მიხედვითაც და სხვ.

ამრიგად, სოციალური უთანასწორობის, საზოგადოების ფენებად დაყოფის, მისი სტრატეგიკაციის (სტრატა - ფენა, რომელიც აერთიანებს ერთნაირი შემოსავლის, ძალაუფლების, განათლების, პრესტიჟის მქონე ადამიანებს) საფუძველია სოციალური განვითარების დონეთა შორის განსხვავება. რაც შეეხება პრობლემაზე ეკონომიკურ თვალსაზრისს, მის თანახმად სოციალური უთანასწორობის უპირველესი მიზეზია საკუთრებისადმი ხელმისაწვდომობის განსხვავებული ხარისხი, მატერიალურ ფასეულობათა უთანაბრო განაწილება.

საინტერესოა, რომ ცნობილი მეცნიერის, ბერნარდ ბარბერის აზრით, განვითარებული ქვეყნების თანამედროვე საზოგადოების სოციალურმა სტრუქტურამ განიცადა ევოლუცია და ნაცვლად პირამიდულისა, დღეს რომბისებური სახე აქვს. დღეს განვითარებულ ქვეყნებში მოსახლეობის უმეტესი ნაწილი თავისი რანგით მიეკუთვნება საშუალო ფენის ზედა, საშუალო ან ქვედა ნაწილს, და არა სტრატეგიკაციული პირამიდის „წვერს“ ან „ფსკერს“. დღეს დასავლეთის საზოგადოებაში მსხვილ ბიზნესმენს აქვს ცხოვრების დაახლოებით ისეთი დონე, როგორიც მაღალკვალიფიციურ მუშას ან საშუალო დონის მენეჯერს. თუმცა სხვადასხვა ქვეყანაში ამ მხრივ სურათი განსხვავებულია; მაგალითად, შვედეთში უმუშევრის შემოსავალი, რომელსაც ის უმუშევრობის კომპენსაციის სახით ღებულობს, იქაური მდიდრის შემოსავალზე მხოლოდ 3-4-ჯერ ნაკლებია, ისრაელში - 6-7-ჯერ, ხოლო საქართველოში - რამდენიმე ათეულჯერ!

ცხადია, სოციალური უთანასწორობის პრობლემა ერთ-ერთი ყველაზე მწვავე და საჭირობოტოა დღეს საქართველოში. საქართველოს საზოგადოების დღევანდელი სოციალური სტრუქტურის თავისებურებაა ძლიერი სოციალური პოლარიზაცია - მოსახლეობის დაყოფა ღარიბებად და მდიდრებად, და, ამასთანავე, საშუალო კლასის ფაქტობრივი არარსებობა, რაც შეუძლებელს ხდის ეკონომიკურ სტაბილურობასა და ქვეყნის განვითარებას. თანამედროვე საქართველოში დამოუკიდებელი ცხოვრებისეული თვითრეალიზაციისა და სოციალური სტატუსის ამალღების შესაძლებლობები შეზღუდულია ქვეყნის მოსახლეობის უდიდესი ნაწილისათვის.

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ გამოქვეყნებული 2015 წლის 20 იანვრით დათარიღებული კვლევის მონაცემების თანახმად, საქართველო რეგიონში ეკონომიკური უთანასწორობის რეიტინგში პირველ ადგილზეა.

საქართველოს პოზიციები მეტად არასახარბიელოა სოციალური უთანაბრობის („ჯინის“) ინდექსისა და სიღარიბისა და ეკონომიკური არასტაბილურობის მსოფლიო რეიტინგში. „ჯინის“ კოეფიციენტის (ეს კოეფიციენტი მათემატიკური კონცეფციაა, რომლითაც უთანასწორობა 0-დან 1-მდე იზომება და ხშირად პროცენტის სახით, 0-დან 100 პროცენტამდე გამოიხატება. ყველაზე უთანასწოროდ ითვლება ის საზოგადოება, რომლის მხოლოდ ერთი წევრი მთელი

შემოსავლის 100 %-ს, ხოლო დანარჩენები არაფერს ღებულობენ (ამ შემთხვევაში კოეფიციენტი 1-ის ტოლია), ხოლო ყველაზე თანასწორია ის საზოგადოება, რომლის ყველა წევრი თანაბარ შემოსავალს იღებს (რაც ნიშნავს, რომ კოეფიციენტი 0-ის ტოლია), რეალურად, ინდიკატორი ყოველთვის 0-სა და 1-ს შორისაა, რადგან სრული თანასწორობა, ისევე როგორც სრული უთანასწორობა, ჰიპოთეტიკური მოცემულობებია) მიხედვით, საქართველოში შემოსავლების უთანაბრობის კოეფიციენტი 0,40-დან 0,43-მდე მერყეობს. ექსპერტული შეფასებიდან ჩანს, რომ საქართველოს ინდექსი საშუალო ფენის არარსებობაზე მიუთითებს, ანუ დიდ სხვაობაზე მდიდარ და ღარიბ მოსახლეობას შორის. გაცილებით უკეთესი მდგომარეობაა ამ კუთხით ჩვენს მეზობელ ქვეყნებში - აზერბაიჯანსა და სომხეთში. აქვე აღსანიშნავია, რომ ჯინის ინდექსის მიხედვით, მართალია, საქართველო აზერბაიჯანსა და სომხეთს ჩამორჩება, მაგრამ დაახლოებით იგივე მაჩვენებელი აქვს, რაც კიდევ ერთ მეზობელს - განვითარებული საშუალო ფენის მქონე თურქეთს.

მეზობლებზე დაბალი მაჩვენებლები აქვს საქართველოს რეიტინგში, რომელსაც ამერიკის მშვიდობის ფონდი ამზადებს და რომელსაც „არშემდგარი სახელმწიფოების ინდექსი“ ეწოდება. ის 12 კრიტერიუმის მიხედვით მზადდება, რომელთა შორის არის ეკონომიკური არასტაბილურობა და სიღარიბე. აქ საქართველოს 180 ქვეყანას შორის 65-ე ადგილი უჭირავს.

ქვეყანაში მოსახლეობის შემოსავლების რეალური მდგომარეობის დასადგენად საქართველოს სტატისტიკის სამსახური მოსახლეობის საშუალო მოხმარების მედიანას იკვლევს. „საქსტატის“ მონაცემებით, მედიანური მოხმარების 60 პროცენტის ქვევით არის საქართველოს მოსახლეობის თითქმის 20 პროცენტი, რაც შეეხება სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფი მოსახლეობის რაოდენობას, ის საქართველოში 10,1 პროცენტს შეადგენს.

თუმცა, ზემოაღნიშნულის ფონზე, ზოგიერთი ანალიტიკოსი ეკონომიკურ ზრდასა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებაზე საუბრობს და თვლის, რომ თუ ამ ეკონომიკური გაუმჯობესების ფონზე ადამიანები თვლიან, რომ არაფერი არ გაუმჯობესებულა, ეს იმიტომ, რომ ადამიანთა ამ ნაწილის ცხოვრება რადიკალურად არ შეცვლილა. არსებობს სტატისტიკური ინფორმაცია, რომლის თანახმად საშუალო ხელფასი ბოლო 10 წლის განმავლობაში 4-ჯერ გაიზარდა, ასევე 4-ჯერ გაიზარდა ავტომობილების რაოდენობაც.

ავტომობილების რაოდენობის ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობაზე პროცენტული გადაანგარიშებით საქართველო მეზობელ აზერბაიჯანსაც კი უსწრებს. სხვა სტატისტიკური მონაცემებიც ეკონომიკური ზრდისა და მოსახლეობის მდგომარეობის გაუმჯობესების კავშირზე მიანიშნებს. მაგალითად, საბანკო დეპოზიტების ოდენობა 9-ჯერ და უფრო მეტად გაიზარდა, ასე რომ, „ჯინის“ ინდექსზე

მეტად ახლა ის არის გასაანალიზებელი, თუ რატომ შეჩერდა საქართველოს ეკონომიკის ზრდა და ყველაფერი უნდა გაკეთდეს სწრაფი ეკონომიკური ზრდის მისაღწევად ხანგრძლივი დროის მანძილზე, რათა განვითარებით მიღებული სიკეთე თვალსაჩინო და ხელშესახები გახდეს მოსახლეობის ყველა ფენისათვის, ვინაიდან ეკონომიკური ზრდა, თუ ის არ განაწილდა, თუ მოსახლეობის ფართო ფენებმა ვერ მიიღო სიკეთე, ვერაფერი ნუგეშია მათთვის. შესაბამისად, ჩვენი ქვეყნის მთავარი ამოცანაა არა უბრალოდ ეკონომიკური ზრდა უზრუნველყოს, არამედ მაქსიმალურად შეუწყოს ხელი მიღებული სიკეთის განაწილებას მოსახლეობის ფართი ფენებს შორის.

სოციალური და ეკონომიკური უთანასწორობის შემცირებაზე ზრუნვა უალრესად მნიშვნელოვანია, რადგან ზრდად უთანასწორობას შედეგად მოსდევს როგორც პოლიტიკური კატაკლიზმები და სოციალური დაძაბულობა, ისე ეკონომიკური კრიზისი. აშშ-ს ბოლოდროინდელი ეკონომიკური კრიზისის ძირითად მიზეზად სწორედ ის ზრდადი უთანასწორობა დასახელდა, რომელზეც მანამდე პოლიტიკოსები თვალს ხუჭავდნენ და ცდილობდნენ არ შეემჩნიათ.

საქართველოში დღეს არსებული სოციალური დიფერენციაცია და სიღარიბის ზრდა დამნაშავეობის ზრდის და კრიმინოგენული ვითარების გაუარესების ერთ-ერთი ფაქტორიცაა, რაც დამატებით პრობლემებს უქმნის მოსახლეობას.

შექმნილი მდგომარეობის გამონორებისათვის საჭიროა ეკონომიკური და საბიუჯეტო პრიორიტეტების სწორად დასახვა, სოფლის მეურნეობისა და განათლების დაფინანსების გაზრდა, ვინაიდან მოსახლეობის გაღარიბება გამოიწვია პირველ რიგში სწორედ ეკონომიკური პრიორიტეტების არასწორად არჩევამ, სოფლის მეურნეობის, როგორც რეგიონში წამყვანი პოტენციური მიმართულების უგულებელყოვამ წლების განმავლობაში.

სოციალური უთანასწორობის შესუსტების ერთ-ერთი ეფექტური საშუალებაა მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობა. იქ, სადაც მცირე ბიზნესი ვითარდება, დაბალშემოსავლიან ადამიანთა რიცხვი მცირდება. მცირე ბიზნესს, მართალია, დიდი სიმდიდრე არ მოქვს, მაგრამ ის წარმატებით ამცირებს სიღარიბეს, იძლევა საშუალებას გაიზარდოს სამეწარმეო საქმიანობიდან შემოსავლები. შემცირდეს დიფერენციაცია და სოციალური პრობლემების სიმწვავემაც იკლოს.

ასევე აღსანიშნავია, რომ უთანასწორობასა და უმუშევრობის დონეს შორის მჭიდრო კავშირია, რაც მაღალია უმუშევრობის დონე, მით მაღალია ხელფასებს შორის სხვაობა, რაც იმით აიხსნება, რომ იქ, სადაც ყვავის უმუშევრობა, მრავალი ადამიანი, რომელიც სამუშაოს ეძებს, პრაქტიკულად კარგავს შესაფერისი სამუშაოს პოვნის იმედს და საბოლოოდ თანხმდება დაბალანაზღაურებად სამუშაოზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. <http://rg.ru/>
2. <http://www.iarex.ru/interviews/10454.html>
3. Finam.ru
4. <http://pinterest.com/pin/create/button/?>
5. <http://www.radiotavisufleba.ge/a/ekonomikuri-zrda-tu-sotsialuri-utanasstsoroba125058354.html#comments>
6. <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms337069.pdf>